

личности учителя // Вестник ТвГУ. Серия «Педагогика и психология». 2011. Выпуск 1. С. 6-14

8. Широкоградюк Л.А. Лихослів'я у шкільному середовищі: профілактика і корекція. – К.: Шк. Світ, 2009. – 128с. – (Бібліотека шкільного світу)

Базилевська О.В.

Формування екологічної культури засобом організації індивідуальної роботи учнів та залучення їх до виконання екологічних дослідницьких проектів

На сучасному етапі розвитку шкільної освіти спостерігається низький рівень екологічної культури молоді, що пояснюється рядом причин: панування безвідповідального ставлення до природи, бездуховність, незнання та руйнування народних традицій раціонального природокористування, відсутність чіткої системи законодавчих актів та порушення існуючих, недооцінка екологічних знань у системі освіти, низький рівень впровадження у практику досягнень біологічної науки, недостатня професійна компетентність педагогічних кадрів у галузі екологічної освіти, слабка матеріальне, технічне та методичне забезпечення навчально-виховного процесу, недостатній зв'язок теоретичних знань з практикою, реальним життям.

Постановка проблеми. Ми поділяємо точку зору І.Д. Зверєва [3] і вважаємо, що *екологічна культура* - це здатність людини відчувати існування оточуючого світу, пристосовувати його до себе та поєднувати власні потреби з можливостями оточуючого середовища, тобто дієва готовність до екологічної діяльності.

Основними показниками та критеріями екологічної культури учнів є:

- засвоєння провідних екологічних ідей, понять та наукових фактів;
- розуміння цінності природи як джерела матеріальних та духовних сил суспільства;
- оволодіння прикладними знаннями, практичними вміннями та навичками раціонального природокористування;
- вміння оцінювати стан оточуючого середовища, приймати правильні рішення по її покращенню, передбачати можливі наслідки своїх дій та не допущення негативних впливів на природу в усіх видах суспільно-трудової діяльності;
- свідоме дотримання норм поведінки у природі;
- наявність потреби у спілкуванні з природою, прагнення до пізнання оточуючого середовища в єдності з морально-етичними

переживаннями; прояв діяльності по покращенню природного середовища, по пропаганді природоохоронних ідей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі систематичного і цілеспрямованого здійснення екологічного виховання учнів присвятили свої наукові праці зарубіжні вчені Е.Енгер, Б.Сміт, Ф.Нобіл, Дж.Діді та вітчизняні вчені Д.Зверев, Н.А.Пустовіт, М.І.Будико, А.В.Кацуро, Ю.Г.Макаров, Л.П.Вороніна, Л.Д.Руденко, С.В.Лапаєнко, А.М.Ясинська, А.А.Горелєв, І.С.Махов, В.С.Крисаченко, Н.В.Гнілуша, В.І.Шанда та ін.

Невирішені частини загальної проблеми. Сьогодні зусилля педагогів спрямовані на прищеплення учням любові до природи, розкриття її величі та краси. Ми також дбаємо про пошук більш ефективних форм та видів навчання, серед яких важливе місце посідає індивідуальна робота та проектне навчання. Підґрунтям проектної системи навчання вважається концепція Дж.Дьюї, що передбачала створення умов для самонавчання учнів, збудження їхньої ініціативи, інтересів і особистих устремлінь.

Ключовим аспектом у роботі за проектною системою є виконання *проекту* – значного за обсягом і складністю завдання, міцно пов'язаного з повсякденним життям у різних його проявах.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати можливості індивідуальної роботи у формуванні екологічної культури учнів засобом залучення їх до виконання екологічних дослідницьких проектів та висвітлити власний досвід роботи щодо реалізації даної проблеми.

Виклад основного матеріалу. *Проектне навчання* можна вважати проблемним і розвивальним, оскільки воно формує у школяра мотивацію до творення і перетворення себе, а учні при цьому набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів.

Організації проектної діяльності учнів приділено достатньо уваги у наукових працях вчених: К.О.Баханова, В.І.Паламарчука, І.П.Підласого О.І.Пометун, О.М.Пехоти та інших.

Проектна діяльність учнів сьогодні набуває особистісної значущості, оскільки в процесі оволодіння нею у школярів проявляються вміння враховувати і долати перешкоди для досягнення цілей проекту, формується стійка підпорядкованість мотивів, при цьому активна самодіяльність у навчальному процесі сприяє творчому і соціальному становленню особистості.

Метод проектів можна використовувати у звичайному класі як самостійну (індивідуальну) чи групову роботу учнів упродовж різного за тривалістю часу, а також з використанням сучасних засобів інформаційних технологій, зокрема комп'ютерних, телекомунікаційних.

Проектна система передбачає здійснення кількох етапів. Дослідники визначають, що навчальна діяльність за проектною системою або *проектна діяльність* нагадує роботу дизайнера або винахідника і схематично являє собою коло, кожен з компонентів якого багаторазово проходиться учнями за час підготовки проекту. Учні обирають, виділяють навчальну проблему;

спираючись на власний досвід, деталізують її; проводять дослідження; знайомлячись з наявними можливостями, корегують мету. У зв'язку з цим деталізують рішення, на основі якого планують процес виконання. Виконують проект, попередньо його оцінюють. Це в свою чергу призводить до нової деталізації проблеми і проходження визначеного кола елементів ще раз. Проектне навчання передбачає проектну діяльність учнів, в основі якої є дослідницький метод.

Головними фігурами в навчанні за проектною системою є учні. Вони самостійно шукають або висувають проблему для розв'язання, самостійно проектують те, чим мають займатися. Самі виконують проект, керуючи власною діяльністю і захищають саме таке його виконання. На долю вчителя припадає консультативно-дорадча роль. На кожному етапі створення проекту учитель надає поради, рекомендації кожному з учнів, розкриває своє бачення вирішення проблеми, аналізує точку зору школяра і надає йому консультативну допомогу.

Перш за все педагог повинен чітко розуміти що ж таке індивідуальність і як це пов'язано з індивідуальною роботою учнів? *Індивідуальність* – це сукупність своєрідних психічних особливостей і певних властивостей людини, які характеризують її неповторність і виявляються у рисах характеру, специфіці інтересів, якостей, що відрізняють одну людину від іншої. *Зрозуміти особистість* – це означає зрозуміти, які життєві завдання і в який спосіб вона вирішує, якими принципами розв'язання цих завдань керується. Особистість повинна перебувати в стані безперервного розвитку, самовдосконалення й самореалізації, постійно відкриваючи для себе все нові обрії на людському шляху, відшукуючи можливості актуалізації своїх здібностей.

Зазирнувши в далеке минуле, можна зрозуміти, що індивідуальна робота була невід'ємною частиною у методичній діяльності педагогів Стародавніх Греції та Риму, майстрів Середньовіччя, доби Відродження, художників доби Просвітництва і Романтизму власним прикладом, підходом до кожного диференційовано розвивали в молодого покоління природні здібності і таланти, спираючись на індивідуальну роботу.

До подібної проблеми зверталось багато вітчизняних вчених, психологів, педагогів-практиків – таких як С.Я. Гальперін, Л.С.Виготський, В.В.Давидов, Г.Є.Ковальов, Ф.Ф.Талізін та ін.

Так, педагог повинен створити умови для розвитку й реалізації автономії кожного учня та розумного балансу творчої волі, організаційної дисципліни й відповідальності під час виконання проекту, досягнення остаточного результату, а також його оцінки.

Учні спільно з учителем: складають загальний план засвоєння матеріалу; визначають основні та додаткові інформаційні джерела; розробляють індивідуальний проект.

Це дає учням змогу: розширити зміст освіти для себе; змінити ставлення до предмета; навчитися визначати проблеми, розв'язувати їх; морально, інтелектуально, творчо, організаційно зрости.

Планування діяльності вчителя і учня за днями тижня дає можливість навчитися структурувати проект.

День 1. Вибір теми проекту, визначення мети і завдань проекту (визначити мету – означає дати відповідь на питання «З якою метою ви виконаєте цей проект?». Мета визначає загальний напрям, а завдання описують основні кроки досягнення мети, формулювання гіпотези в дослідницькому проекті, планування роботи над проектом, визначення джерел інформації та методів дослідження, початок накопичення інформації, виконання проектних завдань, обговорення підсумків роботи за день.

Вихід – план роботи над проектом.

День 2. Виконання проектних завдань (експеримент, аналіз одержаних даних, завершення етапу накопичення інформації, початок оформлення остаточного продукту проекту).

Вихід – узагальнення зібраної інформації з теми проекту.

День 3. Аналіз отриманих даних, оформлення висновків та результатів, уточнення форми презентації остаточного продукту проекту, необхідних матеріалів та обладнання.

Вихід – сценарій презентації.

День 4. Підготовка до захисту (презентації) проекту, оцінювання остаточного продукту, самооцінка учнем власних навчальних досягнень, обговорення перспектив щодо подальшої розробки обраної теми проекту.

Вихід – підготовлений продукт та презентація проекту.

Так, з метою формування екологічної культури учнів засобом залучення їх до створення екологічних дослідницьких проектів у процесі вивчення біології нами був розроблений екологічний практикум з комплексного дослідження парку ім. Б.Хмельницького, який знаходиться поряд з нашою школою.

Завдання екологічного практикуму з комплексного дослідження парку ім. Б.Хмельницького полягає в тому, щоб якомога ретельніше вивчити стан досліджуваної екосистеми, встановити її вплив на навколишнє середовище, зробити прогноз щодо перспективи подальшого розвитку цього рослинного угруповання. Після екскурсії «Ознайомлення з парком ім. Б. Хмельницького», яку проводить учитель біології, учням пропонувалися до виконання такі індивідуальні завдання:

1. Вибір і складання карти території дослідження, а також закладка пробної ділянки й майданчиків для дослідження.

2. Вивчення пристосування живих організмів до життя в біогеоценозі.

3. Опис мохів, лишайників, трав'яного покриву паркового угруповання.

4. Антропогенний вплив на стан досліджуваного угруповання.

5. Ділова гра «Розробка проекту поліпшення екологічної ситуації в біогеоценозі парку ім. Б.Хмельницького».

Наведемо приклад ділової гри «Розробка проекту поліпшення екологічної ситуації в біогеоценозі парку ім. Б.Хмельницького».

Мета: підбити підсумок проведеної роботи.

Кожен учень звітує про виконану роботу з дослідження парку ім. Б.Хмельницького. Висвітлюються питання про різноманітні взаємозв'язки, що утворилися між рослинними організмами (ярусне розташування рослин, листкова мозаїка, неодночасний розвиток рослин - пристосування, що виробилися внаслідок конкурентної боротьби). Учні пояснюють в якому стані перебувають рослини в кожному ярусі, які зв'язки встановилися між рослинами і тваринами, формулюють висновок щодо впливу антропогенних факторів у парку ім. Б.Хмельницького, доводять чи можна вважати цей вплив позитивним. Звітуючи, учні мають показати карти-схеми дослідних ділянок з поясненнями й коментарями, оформити фотоальбоми рідкісних рослин парку ім. Б.Хмельницького та рослин, що занесені до Червоної книги України, на основі всіх цих матеріалів реально оцінюють стан цього паркового угруповання на сьогодні й роблять прогнози щодо його майбутнього.

Залучення кожного школяра до виконання індивідуальних екологічних дослідницьких завдань, до створення індивідуальних екологічних дослідницьких проектів в рамках екологічного практикуму з комплексного дослідження парку ім. Б.Хмельницького сприяло успішному формуванню екологічної культури школярів.

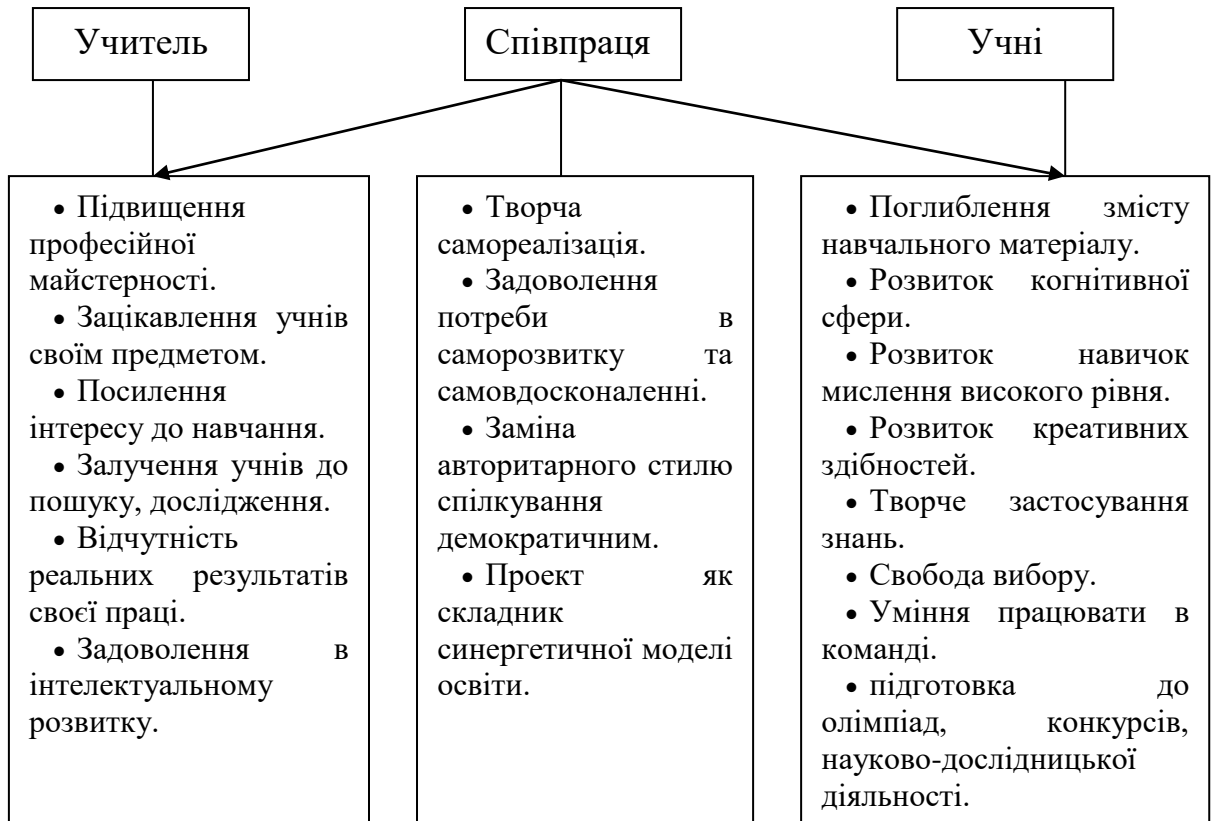
Аналіз поданих проектних робіт учнів показав, що старшокласники поглибили свої біологічні знання, розвинули загальнонавчальні уміння і навички, вчилися систематизувати, узагальнювати, порівнювати, встановлювати причино-наслідкові зв'язки між біологічними явищами та фактами, робити висновки тощо.

Проектну технологію ми розглядаємо як невід'ємний складник синергетичної моделі освіти.

Синергетика - наука про співпрацю, комбінований вплив двох або декількох само організованих систем, які характеризуються тим, що цей вплив перевищує дію кожної окремої системи.

Щоб досягти бажаних результатів, педагог під час творчої співпраці вчителя і учнів має знайти розумний баланс між академічними знаннями і прагматичними вміннями (схема 1).

**Результати проєктивної діяльності
як творчої співпраці вчителя і учнів**

У проєктній діяльності докорінно змінюються відносини «вчитель-учень»:

- учень визначає мету діяльності – учитель допомагає йому в цьому;
- учень відкриває нові знання – учитель рекомендує джерела знань;
- учень експериментує – учитель розкриває можливі форми і методи експерименту, допомагає організувати пізнавально-трудова діяльність;
- учень обирає – учитель сприяє прогнозуванню результатів вибору;
- учень активний – учитель створює умови для розвитку активності;
- учень – суб'єкт навчання, учитель – партнер.

Висновок. Проєктивне навчання можна вважати проблемним і розвивальним, оскільки воно формує мотивацію до творення і перетворення себе. Проєктна діяльність набуває особистісної значущості, оскільки в процесі оволодіння нею проявляються вміння враховувати і долати перешкоди для досягнення цілей проєкту, формується стійка підпорядкованість мотивів, при цьому активна самодіяльність у навчальному

процесі сприяє творчому і соціальному становленню кожної особистості, розвитку рівня її творчої діяльності.

Література:

1. Житник Б.О. Методичний поради́ник: форми і методи навчання / Борис Олександрович Житник. – Х.: «Основа», 2005. – 128с.
2. Завдання, зміст і методи екологічного виховання // Загальна методика навчання біології: Навч. посібник / І.В. Мороз, А.В. Степанюк, О.Д. Гончар та ін.; За ред. І.В. Мороза. – К.: Либідь, 2006. - С. 212 – 224.
3. Зверев И.Д. Общая методика преподавания биологии: пособие для учителя / И.Д.Зверев, А.Н.Мягкова. – М.: Просвещение, 1985. – 280с.
4. Коденко Я. Формування особистості учня засобами екології / Я.Коденко // Біологія і хімія в школі. – 1999. - № 6. – С. 7 – 11.
5. Колесник М.О. Форми, засоби та методи екологічного виховання учнів / М.О. Колесник // Екологічний вісник. – 2006. - № 3. – С. 15 – 19.
6. Король О. Екологічна культура школярів / О. Король // Рідна школа. – 1998. - № 3. – С. 59 – 62.
7. Проектна діяльність у школі / [упоряд. М.К.Голубенко]. – К.: Шкільний світ, 2010. – 129с.
8. Пехота О.М. Освітні технології: навчально-методичний посібник / Олена Миколаївна Пехота. – К.: «А.С.К.», 2001. – 255с.

Давоян Е. Э.

Эмоционально – поведенческие проявления детей с ранним детским аутизмом (РДА), возможности их диагностики.

Ранний детский аутизм в последнее время привлекает большое внимание психологов, психиатров, педагогов – дефектологов и логопедов, как в нашей стране, так и за рубежом. Интерес к этой проблеме обусловлен новыми достижениями в области клинического изучения РДА (раннего детского аутизма), этиологии, патогенеза, а также малой разрешенностью неотложных практических вопросов терапии, психолого–педагогической коррекции и диагностики.

Наблюдается высокая распространенность аутизма (примерно 6-10 на 10000 детей в мире). В частности, аутизм у мальчиков, обнаруживается в 3-4 раза чаще, чем у девочек [1,5]. По статистическим данным Криворожского психоневрологического диспансера, мы можем наблюдать следующее распределение РДА по годам: 2009г. насчитывалось 34 ребенка, 2010г. – 42 ребенка, в 2011г. - 45 детей и в 2012 г. – 43 ребенка. Очерченные моменты,